

DE LA EUGENIU COȘERIU LA STELIAN DUMISTRĂCEL PE TERENUL „DISCURSULUI REPETAT”

PETRONELA SAVIN*

Text preluat, cu minime corectări și completări, după volumul *Discursul repetat între alteritate și creativitate. Volum omagial Stelian Dumistrăcel*, Cristinel Munteanu (editor), Iași, Editura Institutul European, 2007, p. 77–84.

0. Conceptul de „discurs repetat”, așa cum îl teoretizează Coșeriu și îl dezvoltă Stelian Dumistrăcel, deplasează discuția privitoare la frazeologie pe un alt teritoriu decât au făcut-o contribuțiile lingvistice anterioare. Un motiv al schimbării de perspectivă îl reprezintă câștigul de pe terenul exegezei reprezentat de viziunea coșeriană, în ceea ce privește considerarea *limbajului* ca principal obiect al cercetării lingvistice.

Excurs 1. Am contextualizat, de asemenea, prin apelul la direcțiile de cercetare din lingvistica europeană, concepția lui Eugeniu Coșeriu despre discursul repetat în sensul dezvoltării propuse de Stelian Dumistrăcel. Contribuțiile în acest sens se regăsesc în articolele: *Eugeniu Coșeriu și Stelian Dumistrăcel. De la universalitățile lingvistice la universalitățile frazeologice*, „Analele Universității «Dunărea de Jos» din Galați”, fascicula XXIV, Lexic comun/Lexic specializat (LC/LS), anul IV., nr. 2 (6), 2011, p. 21–26 și *Direcții de cercetare în frazeologia europeană în lumina lingvisticii integrale coșeriene*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, număr special *Lucrările Colocviului Internațional „Eugeniu Coșeriu”, 90 de ani de la naștere*, 2012, p. 337–382.

1. Identificat de Coșeriu, cu prilejul descrierii limbii funcționale, în cadrul limbii sincronice și discutat în opoziție cu tehnica liberă a vorbirii (care cuprinde elementele constitutive ale limbii și regulile „actuale” cu privire la modificarea și combinarea lor), discursul repetat reprezintă „tot ceea ce în vorbirea unei comunități se repetă într-o formă mai mult sau mai puțin identică sub formă de discurs deja făcut sau combinare mai mult sau mai puțin fixă, ca fragment, lung sau scurt, a «ceea ce s-a spus deja»” (Coșeriu 2000: 258–259).

* Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, România.

În viziunea lui Coșeriu, „un discurs concret poate fi analog adeseori unui tablou realizat, în parte ca [un] colaj; în tablou, pe lângă porțiuni executate cu tehnica pictorului care pictează, pot exista deopotrivă fragmente luate din alte tablouri, pictate de către alți pictori” (Coșeriu 2000: 259), observații sintetizate ulterior astfel: „vorbirea este ca un fel de pictură cu colaj simultan, adică, în parte, este tehnică actuală și în parte sunt bucăți de vorbire deja existente și duse, ca să zicem așa, de tradiție, în toate aceste expresii, locuțiuni fixe, în proverbe, citate ș.a.m.d.” (Coșeriu 1994a: 55).

E. Coșeriu oferă apoi exemple de fapte de limbă aparținând discursului repetat: citate – „repetarea unor fragmente de texte literare sau altele – cunoscute ca atare”, proverbe, locuțiuni fixe, wellerisme, adică „expresii introduse de (sau însoțite de) unele formule” și care „au pretenția că se referă la o reacție verbală a cuiva într-o anumită situație”, anumite sintagme, perifrazele lexicale, formule tradiționale de comparație, cu precizarea că ultimele trei forme enunțate ar putea constitui „un compartiment autonom al competenței idiomatice” (Coșeriu 2000: 259–262).

Urmărite din perspectiva funcționalității, formele discursului repetat, în concepția lingvistului român, se deosebesc prin faptul că elementele lor nu sunt lingvistic „structurabile”, fiindcă, în măsura în care sunt fixe, nu sunt substituibile („comutabile”); în consecință, nu participă la opoziții funcționale actuale (Coșeriu 2000: 259). Chiar dacă ne jucăm, de multe ori cu aceste expresii, înțelegem că expresia nouă e o aluzie la cea veche (Coșeriu 1994a: 56). De asemenea, discursul repetat poate fi supus unor reguli de construcție care au încetat să mai fie actuale, poate să conțină forme neidentificabile (Coșeriu 2000: 260). Acestea sunt motivele pentru care discursul repetat este eliminat din domeniul limbii funcționale, el neparticipând la un sistem de opoziții actuale în limbă. Reamintim că limba funcțională este un sistem omogen, fiind, în același timp, sintopică (nu prezintă diferențe în spațiu, sau facem abstracție de diferențele în spațiu), sinstratică (fără diferențe socioculturale, se găsește la același nivel de limbă) și sinfazică (este un anumit stil de limbă), reprezentând obiectul de studiu al lingvisticii structurale (Coșeriu 1996: 25–26).

Dacă discursul repetat este eliminat din studiul limbii funcționale, el este recuperat de studiul vorbirii, care trebuie să explice și să constate „tot ceea ce depinde de cunoașterea lucrurilor, tot ceea ce este tehnică metalingvistică, ceea ce este discurs repetat, ceea ce este diacronia vorbitorilor și tot ceea ce este arhitectură a limbii, cunoscută și utilizată de vorbitori” (Coșeriu 1994a: 62).

Eugeniu Coșeriu găsește necesar, totodată, să facă distincție între: 1) cunoașterea limbii și cunoașterea „lucrurilor”; 2) limbaj și metalimbaj; 3) sincronie și diacronie; 4) tehnică liberă și „discurs repetat”; 5) „arhitectura” și „structura” limbii (sau *limba istorică* și *limba funcțională*) (Coșeriu 2000: 250) nu numai pentru a justifica existența limbii ca sistem omogen, ci pentru a

justifica vorbirea. Coșeriu răstoarnă principiul lui Ferdinand de Saussure, care considera limba ca măsură pentru toate manifestările limbajului, și ia vorbirea ca bază, ca măsură pentru manifestările limbajului.

Coșeriu plasează tehnica discursului repetat alături de cunoașterea lucrurilor, metalimbaj, diacronie și arhitectura sau varietatea limbii în spațiul larg al vorbirii, concluzia lingvistului fiind: „Deci avem nevoie de o altă știință pentru discursul repetat” (Coșeriu 1994a: 56).

2. Valorificând observațiile lui Eugeniu Coșeriu referitoare la dimensiunea intersubiectivă a limbajului, văzut (mai ales) ca atribuire a eului către ceilalți (Coșeriu 1994a: 52), și situându-se pe teritoriul unei lingvistici a vorbirii, Stelian Dumistrăcel asociază enunțul aparținând discursului repetat (EDR) în primul rând funcției fatice, în accepția sa cea mai largă, de utilizare a limbajului ca mod de acțiune, în enunțuri convenționale, „autoreferențiale”, având ca finalitate sociabilitatea, legătura dintre emițător și receptor (Dumistrăcel 2006b: 27). EDR contribuie la instituirea unei „comuniuni fatice”, ale cărei manifestări textuale pot fi de factură manipulative, orientată, dincolo de instaurarea empatiei, spre seducerea și chiar incitarea directă a receptorului.

2.1. Stelian Dumistrăcel se ocupă de problema funcționalității discursului repetat depășind perspectiva mentorului său Eugeniu Coșeriu. Pentru lingvistul ieșean, chiar dacă EDR nu generează opoziții funcționale, interesantă este tocmai modificarea discursului repetat, care reprezintă o modalitate de „actualizare”.

Analizând modificările intenționate, conștiente și ocazionale ale EDR, din cadrul discursului jurnalistic din presa românească actuală, Stelian Dumistrăcel ajunge la concluzia că acestea sunt o expresie a universaliiilor primare ale limbajului (creativitatea și alteritatea), iar, din perspectivă strict tehnică, se dovedesc a fi guvernate de regulile celor patru „figuri de construcție” semnalate drept solecisme de Quintilian, în *Institutio oratoria*, numite *adiectio* (adăugare), *detractio* (suprimare), *immutatio* (substituire) și *transmutatio* (permutare) (cf. Dumistrăcel 2006b: 134–49). Universalitatea acestor „scheme” este probată de prezența lor la nivelul sintaxei părților de vorbire și al topicii (fapte ce au stat și în atenția lui Quintilian), de modificarea structurilor narative, studiate în *Rhétorique générale* de Grupul μ , precum și de Heinrich Plett în lucrarea *Știința textului și analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică* (cf. Dumistrăcel 2006a: 46–55).

Procedând la o abordare sistematică, din perspectiva antropologiei culturale, a contextelor de tip EDR, criteriu ce prezintă avantajul unei evaluări la nivelul teoriei limbii și al considerării „universaliiilor limbajului”, Stelian Dumistrăcel propune, de asemenea, o tipologie propriu-zisă a EDR, clasificare ce reușește să fie o proiecție fără rest a materialului. Această tipologie a contextelor de tip enunțuri aparținând discursului repetat prilejuiește analiza

problematicii „destructurării” și „restructurării”, ca mijloace ale exprimării performante, ale căror efecte țin de subtile strategii comunicaționale.

Dacă lucrările publicate în anul 2006 ale lingvistului Stelian Dumistrăcel, *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcționale și Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice prin mass-media* plasează discuția cu privire la EDR pe teritoriul vorbirii, în general, și în spațiul discursului, în special, același subiect, însă tratat din punctul de vedere al limbii istorice, ca mod specific de a vorbi al unei comunități, este prezent încă din 1980 în lucrarea *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, precum și în cele două ediții ale dicționarului *Pînă-n pînzele albe. Expresii românești* (1997, respectiv 2001). Aceste lucrări pun problema discursului repetat sub însemnul limbii ca „mod istoric de a vorbi”, ca „«știință» de a vorbi conform unei tradiții” (Coșeriu 2004: 292). Pe linia concepției coșeriene despre o nouă lingvistică a vorbirii, Stelian Dumistrăcel a dat curs principiului potrivit căruia limba trebuie explicată din punctul de vedere al vorbirii și nu invers. Pentru explicitarea valorii unei expresii la nivelul limbii, lingvistul se folosește de instrumente circumstanțiale ale activității lingvistice, elemente pe care Coșeriu le numește cadre, și despre care afirmă că intervin „în orice activitate de vorbire, căci nu există discurs, care să nu se producă într-o anumită circumstanță, care să nu aibă un «fond»” (Coșeriu 2004: 315).

2.2. În *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Stelian Dumistrăcel stabilește o tipologie a idiotismelor ținând seama de împrejurările apariției unei funcții expresive, diferențiind două categorii: *expresii imaginare*, cu funcție stilistică nemijlocită, ce au luat naștere ca figuri de stil propriu-zise (*a-și lua inima-n dinți, a se potrivi ca nuca-n perete*) și *expresii copii ale realității*, care au avut inițial statutul de formule „tehnice”, a căror funcție stilistică, în exprimarea figurată, este una derivată (Dumistrăcel 1980: 136–137). Autorul se oprește cu precădere asupra expresiilor *copii ale realității*, al căror suport lexical este sau nu marcat temporal prin prezența cuvintelor ieșite din uz, a arhaismelor sau a elementelor lexicale recent pătrunse în limbă, a neologismelor.

Din punctul de vedere al realului reflectat, Stelian Dumistrăcel deosebește expresiile reflectând viața colectivității în general (*tot îi ninge și îi plouă, când la deal, când la vale, a lua la vale, a (în)cresta în grindă, a da sfoară în țară*) de expresiile izvorâte din diferite terminologii profesionale, agricultura (*a se lăsa pe tânjală, a pune în plug cu cineva, a se strânge funia de par*), creșterea animalelor (*o vacă de muls, a înțarcat bălaia, a nu-i fi toți boii acasă, a ține în frâu, a potcovi sau a pune șaua pe cineva*), păstoritul (*a avea cheag, a paște pe cineva norocul sau o primejdie, a venit la spartul stâniei, nu faci nici o brânză cu el*), pescuitul (*a se duce pe copcă, a lua cu hapca, a pescui în apă tulbure*), industria casnică (*a avea de furcă cu cineva, a avea stupit la furcă, a-i merge*

cuiva gura ca o meliță, a lega gura pânzei), albinăritul (a fi harnic/ă/ ca o albină, galben/moale ca ceara, a pica pe cineva cu ceară), morăritul (a-i merge cuiva gura ca o moară neferecată/hodorogită, ca o piatră de moară, a-i da/veni cuiva apa la moară), dogăria (a-i lipsi cuiva o doagă) etc. Am putea considera, în termeni coșerieni, că organizarea acestor structuri s-a realizat în funcție de tipul de „mediu” reflectat în limbă și definit de Coșeriu ca „«regiunea» în care obiectul este cunoscut ca element al orizontului vital sau al unui «spațiu» organic al experienței ori al culturii” (Coșeriu 2004: 317).

Chiar dacă lucrarea *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii* are drept scop înfățișarea unui tablou teoretic al problematicii lexicului, insistând asupra celei a expresiilor idiomatice, pe lângă abordarea sistemică a subiectului, se observă deseori reflexe ale apetenței autorului pentru studierea faptului concret de limbă. Această preocupare este ilustrată pe deplin în dicționarul *Până-n pânzele albe. Expresii românești*. În cadrul acestei lucrări, abordarea lexicografică a expresiilor urmărește principiile coșeriene ale lingvisticii istorice văzută ca lingvistică integrală în care „descrierea unui obiect într-un moment al dezvoltării sale istorice nu este în afară de istorie, ci este o parte de istorie” (Coșeriu 1996: 31), în condițiile în care, „coerența istoriei este să fie integrală, să considere limbajul în toate raporturile lui, care au ajuns, într-adevăr, să-l determine, așa cum este în întrebuintărea reală și în dezvoltarea reală” (Coșeriu 1996: 31). Din acest punct de vedere, Stelian Dumistrăcel ilustrează circumstanțele în care anumite îmbinări de cuvinte, având cel mai des statutul de simple formule „tehnice” (din diferite medii, preocupări și profesii), au ajuns să capete accepțiuni figurate (Dumistrăcel 2001: 6).

Alături de explicațiile istorice, social-economice și cultural-religioase ale numeroaselor izolari aparținând exprimării figurate românești, autorul ia în discuție și informații de ordin sociolingvistic și etnolingvistic. Se urmărește atât ilustrarea modalităților specifice limbii române de a sensibiliza o reprezentare sau o apreciere, cât și identificarea efectelor exprimării formelor mentale primare, raportate la tipare general-umane și regionale („europene”), prin considerarea fenomenelor poligenezei și aculturației.

2.3. Demersul atât de complex de așezare a fenomenului lingvistic în creuzetul mijloacelor de investigare al disciplinelor complementare probează erudiția și instinctul cercetătorului care cuantifică faptele și schițează legile.

Punerea în legătură a cercetării lingviștilor Eugeniu Coșeriu și Stelian Dumistrăcel pe terenul discursului repetat prilejuiește relevarea procesului întemeierii și dezvoltării unui domeniu de investigație. Se poate întrevădea drumul deschis de viziunea coșeriană prin definirea și încadrarea în sistemul lingvistic a obiectului cercetării, discursul repetat, însă, în aceeași măsură, se poate evalua, prin opera lui Stelian Dumistrăcel, traseul parcurs de această disciplină a DR în perfecționarea metodelor de investigație și în descoperirea legilor ce o guvernează.

3. În cele ce urmează, ne propunem, pe linia cercetărilor întreprinse de Eugeniu Coșeriu și Stelian Dumistrăcel, un exercițiu de analiză a unui ansamblu de structuri frazeologice din domeniul alimentației, structuri care conservă în mentalul popular, imaginea unor cereale și preparate din cereale esențiale pentru civilizația românească, meiul, mălaiul, mămliga.

Excurs 2. Am urmărit investigarea monografică a ansamblurilor frazeologice ale temenilor *mei, mălai, mămligă*, și în teza noastră de doctorat, condusă de profesorul Stelian Dumistrăcel, publicată în 2011, sub titlul *De gustibus disputandum... Frazeologia românească privitoare la alimentație*, la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, p. 52–63, valorificând în tratarea fiecărui nucleu frazeologic informații pe care le oferă etnografia, antropologia, sociologia, mitologia, istoria limbii și lingvistica.

Cerealele, roade ale pământului, cu simbolismul legat, în esență, de natură și de forța ei de regenerare, stau la baza unor în direcții frazeologice profund marcate de statutul acestor alimente în conștiința colectivă. Dat fiind rolul alimentației în activitatea cotidiană și cea ritualică a individului, este firesc ca reprezentarea sa în limbă să fie foarte importantă.

Pentru caracterizarea unei limbi „istorice”, este esențial discursul referitor la elemente de bază ale raporturilor om – mediu, unul dintre acestea fiind hrana. Pe această linie, Stelian Dumistrăcel demonstrează că studiul formelor lingvistice din aria semantică a alimentației poate dovedi specificul unei limbi. Lingvistului ieșean reușește, prin analiza originii lemelor din aria *pâinii*, excerptate din etnotextele înregistrate în *Atlasul lingvistic moldovenesc*, să probeze românitatea limbii vorbite de subiecții moldoveni înregistrați pentru secțiunea de *Texte* a lucrării respective (Dumistrăcel 2003: 118–131). Așadar, cerealele, pe care Fernand Braudel le numește „plante de civilizație, care au organizat viața materială și, câteodată, pe cea psihică, foarte în profunzime, până la a deveni structuri aproape ireversibile” (Braudel 1984: 115), pot determina specificul unei limbi istorice. Cu atât mai mult, frazeologismele fundamentate pe imaginea cerealelor pot revela specificul limbii naționale, mentalul unui popor și, respectiv, al omului în general.

Meiul a reprezentat la multe popoare din Europa nordică și din Extremul Orient, înainte de răspândirea grâului, planta cerealieră esențială, purtând întreaga valoare simbolică ce avea s-o capete acesta. Propriu agriculturii primitive, chiar înaintea agriculturii cu plugul (Chelcea 2001: 208), meiul a fost cultivat de români până la sfârșitul secolului al XVII-lea, fapt datorat ciclului de maturizare foarte scurt, esențial în condițiile în care năvălirile străine reprezentau, în arealul geopolitic dacoromânesc, o primejdie permanentă (Djuvara 2005: 257–258). Locul pe care l-a ocupat meiul în civilizația cotidiană românească nu putea să nu lase urme la nivel lingvistic. Meiul apare în scrierile cele mai vechi desemnat prin termenul de *mălai (stogu de malai*; „Unde fusese ieri pădurea cea uriașă, acum era numai o holdă de mălai mărunț, frumoasă și

coaptă”; extrase după DLR VI/3). Această denumire va fi întrebuințată mai târziu și pentru porumb, cele două plante și termenii corespunzători având și un conținut simbolic comun. Frazеologismеle, forme ale limbii ce dau „cunoștința intimă a spiritului și a caracterului unui popor” (Zanne, P.I, p. XX), păstrează tocmai această denumire, *mălai*. Proverbe precum *vrabia mălai visează* (Zanne, P.I, p. 581), *se sfădesc vrăbiile de la mălaiul altora* (Zanne, P.I, p. 701) conțin, evident, imaginea boabelor mărunte de mei ce reprezintă, în structurile citate, sugestia faptului râvnit nemotivat.

Locul important pe care îl ocupă în conștiința colectivă planta ce constituie baza alimentației este evidențiat și de valoarea pe care o dobândește acest termen prin extensie semantică. El denumește atât meiul cât și porumbul iar, apoi, boabele și făina celor două cereale și, mai mult, turta făcută din făină de mei sau de porumb, coaptă în țest sau în cuptor. În acest caz, unele structuri frazeologice specifice termenului *mălai* își asumă polisemantismul cuvântului. Despre expresia *și-a trăit traiul, și-a mâncat mălaiul* („se spune despre cineva sau ceva care a îmbătrînit, s-a învechit, s-a uzat”; Zanne, P.III, p. 599), încadrată de DLR VI/3 în valorificările frazeologice ale mălaiului-turtă, tindem să credem că include imaginea mălaiului-făină, materie indispensabilă viețuirii, care se poate constitui în imagine a traiului zilnic. Sensul structurii precedente se regăsește și în expresiile *s-a apropiat mălaiul de traistă* (Zanne, P.I, p. 601) sau *a-i trece făina prin traistă* (Zanne, P.III, p. 599), sens pe care DLR VI/3 îl omite, pentru prima expresie oferindu-se doar glosa „se spune când cineva și-a cheltuit aproape întreaga avere”. Prezența acestei semnificații comune celor două frazeologisme care conțin termenul în discuție întărește ideea că mălaiul „făină” reprezintă imaginea materiei ce condiționează viața. Această imagine este întărită și de formulele paremiologice *vai, vai de cine n-are mălai* (Zanne, P.III, p. 599), *mălaiu din raiu* (Zanne, P.III, p. 599). Așadar, mălaiul era hrană esențială pentru viața zilnică, iar, alături de sare, ocupă un loc care în alte condiții va fi ocupat de pâine, *când mălai are, sare n-are; când sare are, mălaiu n-are* (Zanne, P. III, p. 603). Ca turtă, mălaiul, în frazeologie, pierde din sobrietatea funcției de element indispensabil vieții și devine mijloc de caracterizare. *Zeamă de mălai* „se spune despre un lucru lipsit de valoare sau despre un om prost” (Zanne, P.III, p. 604), *mălai mare*, „despre un om mîncăcios (și mătăhălos) sau bleg, lipsit de vlagă”, *mălai crăpat*, „despre un om gras și nesimțit”. Același rol de caracterizare, chiar dacă de această dată în contextul proverbului, îl are în exemplele *cică mălaiu-i copt și el înfulică cât opt* „despre cel lacom și veșnic nemulțumit” (Zanne, P.III, p. 598), *coace-te mălai pîn' la Sfântu Neculai*, „despre cel căruia i se face o făgăduială deșartă” (Zanne, P.III, p. 598), *nu e nebun cel ce mănâncă șapte mălaie, e nebun cel ce i le dă* (Zanne, P.III, p. 601), „despre cel ce sărăcește dând mese altora”, *a tăia un fir de mălai în opt*, „a fi foarte zgârcit”. Așadar, alimentul gătit („turtă”) capătă valori de particularizare, servind descrierii unor fapte de cultură socială.

Forma gătită cea mai uzuală a meiului sau porumbului este mămăliga. La fel ca mălaiul-turtă, aceasta se constituie în cadrul frazeologismelor în imagine cu rol descriptiv. În cazul acestui aliment atât de uzual, a nu ști cum se mănâncă reprezintă forma cea mai înaltă de ignoranță: *nu știe încă nici cum se mănâncă mămăliga*, „se spune unui om prea tânăr și lipsit de experiență” (Zanne, P.III, p. 610). Însă, în aceeași măsură, asumarea limitată a acestui act nu demonstrează mai multă pricepere: *stai* (sau *șezi*), *mămăligă, să te mănânc* „se spune, în ironie, la adresa unui om leneș” (Zanne, P.III, p. 606), *e bun de tăiat mămăliga*, „se spune la adresa unui om prost” (Zanne, P.III, p. 614). Iar, din contră, *a prins mămăliga coajă* „se spune despre cineva de un statut social inferior care începe să se mândrească față de ceilalți, când a ajuns la o situație (mai) înaltă” (Zanne, P.III, p. 612). Se observă că *mămăliga* este o metaforă pentru neputință, lipsă de atitudine. Semul care este predominant în conturarea acestei ipostaze semantice a termenului este ‘lipsa de duritate’. De aceea, *a prinde mămăliga coajă* înseamnă a ‘căpăta consistență’, prin urmare, atitudine, chiar dacă numai aparent. Lipsa de consistență este agravată de eșecul pregătirii. „*«Ia o mămăligă crudă»* se zice despre un om ce n-are vrednicie, de un păcătos” (Niculăiță-Voronca, *Datinile*, I, p. 192). Mămăliga este rezultatul unui proces la care concură mai mulți factori. De aceea, funcționând ca metaforă pentru un fapt realizat, este condiționată de context: *numai într-un tăciune nu se face mămăligă, nici poate ceva să frigă* (Zanne, P.I, p. 293), *nimene nu-ți pune sare în mămăligă* („de interesele tale e bine să te ocupi personal”; Zanne, P.I, p. 606). Expresia *a o pune de mămăligă (fără făină/fără apă)*, cu sensul de „a se afla sau a ajunge într-o situație dificilă, neplăcută, într-o încurcătură”, ilustrează eșecul nu prin act, ci prin împrejurările care îl condiționează (Dumistrăcel 2001: 237). La fel, expresia *a face (pe cineva sau ceva) mămăligă*, „a distruge, a nimici, a face praf, zob”, nu are legătură cu marcarea negativă a alimentului, ci trimite la actul mestecării, care, ca orice proces de transformare, păstrează sugestia distrugerii. Același fapt, dar la alt nivel, privește măcinarea în structurile *a face (pe cineva) păsat/tărățe, a-i trage (cuiva) o făineală* și se regăsește în frazeologismele care au la bază alimente ce sunt rezultatul mestecării sau prezintă aspectul fărâmițat, *a face (pe cineva) chisăliță/pilaf, a mânca papara*. Expresia *a căuta nod în mămăligă*, cu sensul de „a căuta prilej de ceartă acolo unde nu există”, se află în aceeași categorie a structurilor a căror marcarea negativă nu are legătură cu alimentul evocat, ci este rezultatul imaginii unei acțiuni absurde, pretext pentru crearea conflictului, prezentă și în expresia *a căuta nod în papură* (Dumistrăcel 2001: 269). Marcarea în general pozitivă a acestui aliment esențial pentru civilizația românească până în modernitate este demonstrată de expresia *a-și scoate mămăliga*, „a-și câștiga strictul necesar pentru trai”, de situare a acestuia la nivelul de principiu de organizare al vieții (cu valoare similară frazeologismelor ce cuprind termenul *pâine*, de tipul *a câștiga o /bucată, un codru de/ pâine, a mânca o /bucată de/ pâine*; cf. *a da cuiva o pâine, a mânca pâinea cuiva* etc; cf. Dumistrăcel 2001: 327–329).

4. Cercetarea unui domeniu cum este cel al discursului repetat dovedește că, în condițiile în care o disciplină lingvistică se întemeiază pe direcțiile teoretice ale unor gânditori ai limbajului, studiile aplicative confirmă, nuanțează și pun în valoare viziunea lor lingvistică.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Braudel 1984 = Fernand Braudel, *Structurile cotidianului: posibilul și imposibilul*, vol. I–II, București, Editura Meridiane.
- Chelcea 2001 = I. Chelcea, *Etnografie și sociologie*, București, Editura Universității din București.
- Coșeriu 1994a = Eugen Coșeriu, *Prelegeri și conferințe (1992–1993)*, supliment al publicației „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XXXIII, 1992–1993, Seria A. Lingvistică, Iași.
- Coșeriu 1994b = Coșeriu, Eugen, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică. Trei studii*, cu o prefață de Silviu Berejan și un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel, Chișinău, Editura Știința.
- Coșeriu 1996 = Eugeniu Coșeriu, *Lingvistica integrală* (interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu), București, Editura Fundației Culturale Române.
- Coșeriu 2000 = Eugeniu Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*, traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga, cuvânt-înainte de Mircea Borcilă, Chișinău, Editura Arc.
- Coșeriu 2004 = Eugeniu Coșeriu, *Teoria limbajului și lingvistică generală. Cinci studii*, ediție în limba română de Nicolae Saramandu, București, Editura Enciclopedică.
- DLR = *Dicționarul limbii române* (serie nouă), t. VI, litera M (1965–1968), București, Editura Academiei.
- Djuvara 2005 = Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne*, București, Editura Humanitas.
- Dumistrăcel 1980 = Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Dumistrăcel 2001 = Stelian Dumistrăcel, *Pînă-n pînzele albe. Expresii românești* (ediția a II-a revăzută și augmentată), Iași, Editura Institutul European.
- Dumistrăcel 2003 = Stelian Dumistrăcel, «*Graiul pâinii*» în lumina «*lingvisticii integrale*» coșeriene în „*Limba Română*” (Chișinău), anul XIII, nr. 4–5, p. 118–131.
- Dumistrăcel 2006a = Stelian Dumistrăcel, *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comunității fatice prin mass-media*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Dumistrăcel 2006b = Stelian Dumistrăcel, *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcționale*, Iași, Editura Institutul European.
- Niculiță-Voronca 2008 = Elena Niculiță-Voronca, „*Datinile și credințele poporului român, adunate și așezate în ordine mitologică*, f.l., Editura Saeculum Vizual, vol. I–II.
- Zanne 1895–1912 = Iuliu Zanne, *Proverbele românilor din România, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia. Proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări*,

idiotisme și cimilituri cu un glosar româno-frances, vol. I–X, București, Editura
Librăriei Socecu & Comp.

**FROM EUGENIO COSERIU TO STELIAN DUMISTRĂCEL
ON “REPEATED DISCOURSE”**

ABSTRACT

Based on the presentation of the scientific contribution of Eugenio Coseriu and Stelian Dumistrăcel regarding the *repeated discourse*, the study proposes an approach to illustrate the process of founding and developing a domain of investigation. We highlight, by analyzing idioms and proverbs in Romanian containing food images, how the two linguistic views that have generated a change of perspective on the study of language interact in the field of science.

Keywords: *repeated discourse, Eugenio Coseriu, Stelian Dumistrăcel, food phraseology.*